

УДК 324.342.8

Олена Ромців

Національний університет “Львівська політехніка”,
доцент кафедри теорії права та конституціоналізму
Навчально-наукового інституту
права, психології та інноваційної освіти,
кандидат юридичних наук, доцент
olena.i.romtsiv@lpnu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3776-7120>

Любов Микієвич

Львівський національний університет ім. І. Франка
студентка магістратури юридичного факультету
mykievychlove@gmail.com

ВИБОРЧІ СИСТЕМИ: ПЕРЕВАГИ, НЕДОЛІКИ, ПОШУКИ ОПТИМАЛЬНИХ ВАРІАНТІВ

<http://doi.org/10.23939/law2023.39.281>

© Ромців О., Микієвич Л., 2023

Стаття присвячена аналізу особливостей існуючих виборчих систем, визначенню їх переваг та недоліків у демократичному суспільстві.

Встановлено, що опоненти мажоритарної системи до її об'єктивних недоліків відносять таке: а) мажоритарної системи абсолютної більшості – те, що голоси, подані за переможених кандидатів, фактично втрачаються (до того ж кількість цих голосів може наблизитися до половини поданих в окрузі); б) мажоритарної системи відносної більшості – те, що значне число голосів виборців (тільки зазвичай більше половини) залишаються “викинутими” й не враховуються під час розподілу мандатів, а також спотворюється картина фактичного співвідношення політичних сил у державі: партія, яка отримала меншість голосів виборців, може отримати більшість депутатських місць. Тобто можна сказати, що мажоритарна система – це “криве дзеркало”, в якому відображається політична сутність держави.

Зазвичай у країнах із мажоритарною системою утворюються одномандатні виборчі округи, рідше трапляється варіант утворення багатомандатних округів. Вибори переважно проходять у два або навіть у три тури.

З'ясовано, що пропорційна виборча система з відкритими списками має ряд переваг застосування, а саме: підвищиться загальна зацікавленість громадян до виборчого процесу, виборці будуть ретельніше підходити до вибору достойних кандидатів; за такою виборчою системою установлюється прямий зв'язок між конкретним кандидатом та виборцем, тому що виборці знають за кого вони голосують; зменшиться вплив корупційних схем та суттєво знизяться шанси того, що партії зможуть провести до Верховної Ради України непрофесійних до депутатської роботи кандидатів; мала б

зрости конкуренція між політиками у самій партії, кожен депутат буде змушений працювати так, щоб його обрали виборці, а не думати як купити “прохідні” місця.

Ключові слова: виборчі системи; пропорційна виборча система; мажоритарна виборча система; відкриті списки; виборці.

Постановка проблеми. Демократичний характер проведення виборів, а відтак і легітимність обраної внаслідок цього публічної влади значною мірою залежить від типу виборчої системи. Тому важливо, щоб обрана система була зрозумілою для суспільства і визнавалася ним справедливою. Це сприяє легітимації результатів виборів і сприйняттю сформованої за її підсумками влади як такої, що отримала від народу право управляти державою. Саме тому це питання також стало предметом нашого наукового дослідження.

Аналіз дослідження проблеми. Питання і проблеми щодо історичних етапів становлення виборчих систем, їх реформування, визначення їх недоліків та переваг, вдосконалення виборчого законодавства України та зарубіжного досвіду у цій сфері наукових інтересів досліджували такі вчені-правознавці: О. Баймуратов, Ю. Барабаш, А. Білоус, В. Журавський, Г. Клименко, Ю. Ключковський, В. Колеснік, В. Кравченко, О. Майданник, О. Марцеляк, М. Наход, О. Новиков, М. Остапенко, А. Романюк, М. Ставнійчук, В. Теліпко, Ю. Тодика, В. Шаповал, Ю. Шемчушенко, Н. Шукліна та інші.

Сьогодні залишилось ще багато проблем, які потребують свого якнайшвидшого вирішення.

Мета статті – на підставі аналізу різновидів виборчих систем визначити їх переваги та недоліки задля удосконалення виборчого процесу та подальшої демократизації суспільства.

Виклад основного матеріалу. Термін “виборча система” в юридичній літературі розглядається у двох значеннях – широкому й вузькому. У широкому значенні під виборчою системою розуміють таке: систему суспільних відносин, які складаються у зв’язку з виборами органів публічної влади й визначають порядок їх формування [1, с. 307, Кравченко]; порядок організації і проведення виборів до представницьких органів державної влади, місцевого самоврядування і здійснення громадянами своїх виборчих прав [2, с. 361–362]; систему суспільних відносин, пов’язаних із формуванням складу представницьких органів шляхом виборів [3, с. 71]; сукупність установлених законом правил проведення виборів, регламентів здійснення конкретних процедур виборчої кампанії, способів визначення результатів голосування [4, с. 100].

Виборча система у вузькому значенні розглядається як: певний спосіб розподілу депутатських мандатів між кандидатами залежно від результатів голосування виборців або інших уповноважених осіб [5, с. 158]; встановлений законом або іншим нормативним актом засіб визначення результатів голосування і порядок розподілу мандатів між партіями або кандидатами [6, с. 13]; встановлений конституцією й законодавством порядок визначення результатів виборів [7, с. 74].

У контексті нашого дослідження виборча система – це встановлений законом спосіб визначення результатів голосування і порядок розподілу депутатських мандатів між кандидатами (важливо, що таких способів існує декілька й застосування кожного з них до однакових підсумків голосування може дати різний результат). Виборча система є своєрідним індикатором політичних відносин, політичної свідомості та політичної культури. Від її ефективності залежить гнучкість і життєздатність самої політичної системи, здатність суспільства претендувати на більші самоврядні функції, політичне структурування тощо [8, с. 89].

Науці конституційного права і світовій практиці проведення виборів відомі три основні типи виборчих систем – мажоритарна, пропорційна та змішана.

Під час застосування мажоритарної (від фр. – більшість) виборчої системи обраним вважається той кандидат, який отримав більшість голосів відповідного округу або країни загалом

(якщо йдеться про вибори Президента). Розрізняють мажоритарні системи абсолютної (Франція, Еквадор та ін.), відносної, ще її називають плюральною (США, Великобританія, Канада, Індія та ін.), та кваліфікованої (Чилі) більшості. У першому випадку для перемоги необхідно отримати понад 50 відсотків дійсних голосів виборців (або від загальної кількості виборчого корпусу чи загальної кількості виборців, що прийшли на голосування), у другому – випередити за кількістю голосів усіх інших кандидатів, а в третьому – отримати передбачене законом кваліфіковане число голосів (2/3, 3/4), яке повинно перевищувати абсолютну більшість (така система рідко застосовується, оскільки ще менш результативна, ніж сама система абсолютної більшості).

Мажоритарна виборча система історично найдавніша та найпростіша і, як показує світовий досвід, вона є оптимальною на виборах президента, оскільки не допускає викривлень принципу політичного представництва й враховує інтереси більшості виборців. Адже якщо кандидат був обраний в один тур, то означає, що його підтримували понад 50 % виборців усієї країни. Якщо ж відбувся другий тур, то він, ймовірно, сприяв тому, аби визначення виборців відбувалось на основі близьких політичних позицій.

Вважається, що мажоритарна система сприяє успіху на виборах великих і впливових партій, забезпечує стабільність уряду [9, с. 22]. Загалом переваги мажоритарної системи абсолютної більшості можна окреслити такими аргументами [10]:

а) демократизм – оскільки вона враховує інтереси реальної більшості виборців – саме тієї частини суспільства, якій небадуже майбутнє держави і які прийшли на виборчі дільниці проголосувати;

б) вона допомагає створити ефективну проурядову більшість у парламенті;

в) за мажоритарної системи виникають і встановлюються безпосередні зв'язки між кандидатом і виборцями, вони перебувають у постійному контакті. Кандидати добре знають стан справ у своєму виборчому окрузі, інтереси виборців, особисто знайомі з найактивнішими представниками. Відповідно і виборці мають уявлення про те, кому вони довіряють представляти свої інтереси в державі, до кого безпосередньо варто звертатися для представлення інтересів громади;

г) часто (але, на жаль, не завжди) зростає якість обраних осіб (адже голосування персональне, а не списком, і виборці мають змогу побачити кандидатів на власні очі та поспілкуватися з ними);

д) дана система дає можливість бути обраним позапартійному кандидату, таким чином зменшується вплив політичних партій на життя суспільства.

Що стосується основних недоліків мажоритарних систем, то вони є такими [10]:

а) за системи абсолютної більшості часто доводиться проводити другий тур виборів (до якого потрапляють два кандидати, які набрали найбільшу кількість голосів з-поміж інших) або перевибори, а це зазвичай призводить до зменшення, зниження активності виборців, а відтак далеко не завжди обраний депутат представляє більшість населення свого округу. Тобто фактично переможець забирає все, а решта кандидатів й, відповідно, політичні позиції виборців, які за них голосували, жодним чином не представлені, що потенційно може призвести й до поляризації суспільства та розколу;

б) внаслідок двотуровості мажоритарної системи сама процедура виборів ускладнюється та дорожчає;

в) за системи абсолютної більшості у разі, якщо жоден з кандидатів у другому турі не отримав необхідної підтримки (50 % + 1 голос), округ, у якому проводилися вибори, на певний час залишається непередставленим у парламенті;

г) часто дискримінуються малі, так звані треті партії, які практично втрачають шанси бути представленими у законодавчому органі, бо виборці часто орієнтуються на представників найбільших та найвпливовіших (в сучасній Україні читай – найрейтинговіших партій, вважаючи, що представники так званих третіх партій не зможуть ефективно працювати в парламенті в умовах меншості);

д) влада має більше можливостей та ресурсів тиску на депутатів – мажоритарників, аби вони з особливо принципових для влади питань голосували саме так, як цього від них вимагають (особ-

ливо це стосується позапартійних кандидатів, які не мають можливості захистити себе за допомогою політичної партії);

е) при застосуванні мажоритарної системи є можливість (особливо у державної влади) впливати на результати виборів, застосовуючи різноманітні маніпулятивні технології (як-от – масове “переселення” виборців з одного округу до іншого, маніпулювання з кордонами виборчих округів).

Найбільш широкі можливості для участі політичних партій у виборах, безпосереднього їх впливу на розподіл депутатських мандатів надає пропорційна виборча система, яка передбачає проведення виборів на суто партійній основі. Вона діє в багатомандатних виборчих округах, і голосування проводиться за партійними списками. Кожна партія, яка бере участь у виборах, отримує кількість депутатських місць, пропорційну числу отриманих нею голосів виборців. Сьогодні пропорційна система застосовується у понад 60 країнах [1, с. 119] (Іспанія, Швеція, Фінляндія, Норвегія, Ізраїль, Нідерланди, Швейцарія та ін.), під час виборів усього парламенту (Данія, Португалія, Люксембург, Латвія), лише нижньої палати (Австралія, Австрія, Бельгія, Польща, Бразилія), ½ складу нижньої палати (ФРН).

Аналізуючи реалії політичного сьогодення в Україні, а також досвід використання пропорційної системи, можна стверджувати, що аргументи щодо її переваг такі [10]:

а) система практично не допускає втрати голосів і є математично точною, вона враховує увесь спектр суспільних інтересів і забезпечує парламентське представництво меншості (звісно, за винятком тих партій, які не подолали виборчий поріг);

б) пропорційне представництво надає громадянам більшу свободу вибору і таким способом підвищує інтерес до суті політичних проблем;

в) у парламенті встановлюється чітко окреслена структура партійного представництва;

г) суттєво зменшуються можливості для маніпуляції голосами виборців, владний ресурс на практиці нелегко застосовувати, а деякі прийоми, притаманні мажоритарним системам, повністю виключаються (як-от явище джеррімандерінгу або масового “переселення” виборців з одних округів до інших).

Що ж до недоліків цієї системи, то до них насамперед варто віднести такі [10]:

а) зазначена система загалом незрозуміла широкому колу громадян;

б) послаблюється безпосередній контакт із виборцями, деперсоніфікується голосування, особливо тоді, коли застосовується принцип партійного формування виборчого списку, за якого виборці не мають змоги змінити порядок розташування кандидатів у списку і, голосуючи за партію, “погоджуються” із запропонованим нею списком кандидатів, а партії, своєю чергою можуть долучати до свого списку одіозних політиків, які не мали б шансів бути обраними за мажоритарної системи;

в) партії мають можливість “продавати” місця у своїх виборчих списках;

г) посилюється контроль партії над кандидатами (в деяких випадках партія може позбавити свого депутата мандату за “порушення партійної дисципліни”);

г) вона сприяє фрагментації політичних сил, а подекуди сприяє входженню до парламенту крайніх радикальних партій;

д) міжпартійні компроміси та домовленості у передвиборний період досягаються рідко;

е) пропорційне представництво може заважати повноцінній роботі уряду, якщо він не має стабільної більшості на свою підтримку;

є) при розпаді правлячої парламентської коаліції і неможливості створити нову проводяться дострокові вибори, а це своєю чергою викликає апатію серед виборців і сприяє абсентеїзму;

ж) за наявності великої кількості недостатньо впливових партій, партії, які подолали виборчий поріг, нерідко отримують дві третини – три чверті голосів виборців, але при цьому розподіляють усі 100 % місць у парламенті, що нерідко викликає суспільне обурення.

Необхідно зазначити, що пропорційний розподіл місць може здійснюватись різними способами, і насамперед на основі виборчої квоти (чи то виборчого метра), яка враховується шляхом

ділення загального числа голосів виборців, поданих в окрузі, на число мандатів, які підлягають розподілу, тобто визначається мінімальне число голосів виборців, які необхідно набрати партії, щоб отримати один мандат.

У пропорційній системі існує таке поняття, як загороджувальний бар'єр, тобто вимога мінімального числа голосів, яке повинно бути подане виборцями за партії для того, щоб вони могли взяти участь у розподілі мандатів (ця вимога може бути виражена як у процентному, так і в кількісному відношенні). Застосовуватись обмеження може й на першій стадії, і на стадії вторинного розподілу мандатів. Так, наприклад, у ФРН діє 5 %-й бар'єр, у Єгипті – 8 %-й, у Туреччині – 10 %. У Швеції, щоб брати участь у розподілі мандатів, партія повинна отримати не менше 4 % голосів по країні або 12 % у виборчому окрузі, у вторинному ж розподілі беруть участь лише списки, які подолали 12 %-й бар'єр; в Італії до розподілу остаточних мандатів не допускаються партії, які набрали менше 300 000 голосів по країні [1, с. 121].

Усередині списку партій, які подолали загороджувальний бар'єр, мандати розподіляються залежно від виду системи списків. За системи “жорстких” списків кандидати в списку розподіляються не за алфавітним порядком і не довільно, а залежно від “ваги” кандидата, його положення в партії. Голосуючи за список загалом, виборці не висловлюють ставлення до окремих кандидатів. Виграні списком мандати віддаються кандидатам відповідно до черговості їх розташування в списку, що визначається безпосередньо партією.

Інший порядок розподілу мандатів за системи “гнучких” списків: голосуючи за список загалом, виборець зазначає кандидата, якому він надає перевагу. Відповідно, мандат отримує кандидат, який має найбільше число знаків переваги.

Складнішою є система преференційного голосування: виборець голосує не просто за список, а проставляє кандидатам в бюлетені преференції 1, 2, 3..., визначаючи так, у якій послідовності обрання кандидатів для нього найбільш бажане. Така система застосовується, зокрема, в Італії на виборах у Палату депутатів. За кожним списком, який отримав мандат, обраним вважається кандидат, який має найвищу індивідуальну цифру. Система преференцій практикується у Фінляндії, Бельгії, Нідерландах [11, с. 324].

Дуже складною, з погляду механізму розподілу мандатів усередині списків, є система голосів, які передаються (діє в Ірландії, Австралії, Мальті).

Суть її полягає в тому, що виборець обирає не одного кандидата, а визначає свої преференції в багатомандатному окрузі. Цей особливий вид виборчої системи називається квотно-преференційним голосуванням. Виборець може визначати свій власний набір уподобань, незалежний від партійного розподілу. Остаточні результати дають змогу досягти високого рівня пропорційності разом із збереженням безпосереднього зв'язку між депутатом і виборцем.

Ця система здобуває все більше поширення в сучасних демократіях. Її практикують на виборах в Ірландії, на Мальті, на місцевих виборах в Австралії, Новій Зеландії, Великобританії, на муніципальних виборах у США і Канаді тощо.

Основним недоліком процедури голосування за системою єдиного перехідного голосу є її складність [12].

1. В одному окрузі обирається не один, а кілька кандидатів.

2. Виборець має один бюлетень, де позначає цифрами порядок свого вибору відповідно до своїх уподобань.

3. Після голосування підбивається квота, мінімальний поріг голосів для отримання одного мандату.

4. Якщо залишаються неотримані мандати, невикористані за квотою голоси під номерами 2, 3 і т. д., якщо потрібно, з бюлетенів за переможців переходять до тих, хто не добрав голосів. Процедура повторюється, поки не будуть розподілені всі мандати.

Переваги очевидні: це пропорційна система, де партійний диктат зведений до мінімуму, виборець уповноважує окремого депутата, з яким зберігається зв'язок, голоси практично не втра-

чаються, виборець має більшу свободу вибору, ніж у будь-яких мажоритарних системах, а незалежні непартійні кандидати і меншини мають більші можливості, порівняно з будь-якими пропорційними виборами. До того ж вибір складніше фальсифікувати підкупом виборців.

Серед основних недоліків: система одна з найскладніших у підрахунку, вона не сприяє консолідації партій, практичне застосування вимагає грамотного виборця, який має відповідну політичну культуру, фальсифікації полегшуються на рівні підрахунку [12].

Система кумулятивного вотуму характеризується тим, що кожен виборець у багатомандатному виборчому окрузі має стільки голосів, скільки слід обрати кандидатів або менше (зрозуміло, число голосів у всіх виборців однакове), і розподіляє свої голоси між кандидатами як завгодно: може віддати декільком кандидатам по одному голосу, а може, наприклад, якомусь одному з кандидатів віддати всі свої голоси, акумулювати їх у ньому. Звідси й назва системи (наприклад, у Баварії кожен виборець має по три голоси) [13].

Однією з переваг пропорційної системи над мажоритарною є те, що вона дозволяє уникнути процедури повторного голосування, а також повторних виборів і виборів замість депутатів, які вибули, оскільки в разі дострокового припинення повноважень якого-небудь депутата його місце займає наступний кандидат у списку його партії.

На думку канадського політолога І. Т. Кіса, мажоритарні виборчі системи є ефективними, натомість пропорційні – справедливими. Перші дозволяють забезпечити ефективне урядування та відповідальність обраного депутата. Другі – адекватне представництво суспільних поглядів та повагу до прав “меншин”. Всі чотири вказані характеристики безпосередньо відповідають завданням демократичних виборів. Водночас виборча система не здатна однаковою мірою виконати всі завдання демократії [14].

Змішана виборча система передбачає поєднання елементів мажоритарної і пропорційної систем (у різних їх комбінаціях) і переважно практикується в тих країнах, де триває пошук і становлення виборчих систем (Італії, Угорщині, Польщі, Греції, а в останні роки – у Литві, Грузії).

Однією з найбільш цінних властивостей, притаманних змішаній системі, вважається можливість в умовах багатопартійності не зводити вибори лише до боротьби політичних партій (за партійними списками), а поєднувати партійність виборів із боротьбою окремих кандидатів, зокрема й незалежних (індивідуальне балотування).

Отже, кожна з розглянутих вище виборчих систем володіє як позитивними рисами, так і недоліками; їм властивий певний рівень демократизму, що проявляється більше чи менше; і за наявності достатньо чітких, суттєвих ознак кожна з них має різні варіанти застосування в певних країнах за певних обставин. Так, Європейський суд з прав людини у справі “Герст (Hirst) проти Сполученого Королівства (№ 2)” від 6 жовтня 2005 року наголосив, що в сучасному демократичному світі існує безліч способів організації й дії виборчих систем і безліч відмінностей, зокрема в історичному розвитку, культурі та політиці європейських держав, саме тому кожна держава має право формувати власне право демократії [15].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кравченко В. В. Конституційне право України : навч. посібн. Київ : Атіка, 2000. С. 307.
2. Юридична енциклопедія : в 6 т. / ред. кол. : Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ : Українська енциклопедія, 1998. Т. 1 : А–Г. С. 361–362.
3. Тодика Ю. М., Клименко Г. Б. Основи конституційного права України : навч. посібн. Харків : Фірма “Консум”, 1998. С. 71.
4. Шкурат І. Конституційно-правові засади політичних виборів в Україні. *Збірник наукових праць Української Академії державного управління при Президентіві України* / за заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. Київ : Вид-во УАДУ, 1999. Вип. 1. С. 100.
5. Колодій А. М., Князев В. Г. Виборче законодавство : аналіз та перспективи розвитку. *Бюлетень законодавства і юридичної практики України*. 1998. № 2. С. 158.

Виборчі системи: переваги, недоліки, пошуки оптимальних варіантів

6. Виборча кампанія. Зарубіжний та вітчизняний досвід. Київ–Лондон : Вестмістерський фонд демократії (Великобританія), 2017. С. 13.
7. Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн : академічний курс. Київ: Юрінком Інтер, 2018. С. 74.
8. Панкевич Р. Стабілізація як один з головних чинників політичної системи. *Політичний процес в Україні : стан і перспективи розвитку : збірник наукових праць*. Львів : ПАІС, 1998. С. 89.
9. Білоус А. Виборчі системи : світовий досвід на українському ґрунті. *Трибуна*. 1996. № 8–9. С. 22.
10. Кобржицький В.В. Мажоритарна і пропорційна виборчі системи: переваги та недоліки. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/73>.
11. Конституційне право України : підручн. для студ. юр. спец. вищих закладів освіти / за ред. док. юр. наук, проф. В. Ф. Погорілка. Київ : Наукова думка, 1999. С. 324.
12. Виборча система єдиного перехідного голосу (Single transferable vote — ST) URL: <http://litopys.org.ua/rizne/stv.htm>.
13. Комулятивний вотум URL: [yport.inf.ua /kumulyativnyi-votum-56224.html](http://yport.inf.ua/kumulyativnyi-votum-56224.html).
14. Кіс Т. І. Виборчі системи та їхні політичні наслідки. *Нова політика*. 1996. № 2, 4. С. 22–33.
15. Case of *Hirsrt vs The United Kingdom* (No. 2). Application no. 74025/01. URL : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61680>.

REFERENCES

1. Kravchenko V. B. (2000). *Konstytutsiine pravo Ukrainy* : navch. posibn. Kyiv : Atika., S. 307.
2. *Iurydychna entsyklopediia : v 6 t.* (1998) / red. kol. : Yu. S. Shemshuchenko (vidp. red.) ta in. Kyiv : “Ukrainska entsyklopediia”. T. 1 : A–H. S. 361–362 [in Ukrainian].
3. Todyka Yu. M., Klymenko H. B. (1998). *Osnovy konstytutsiinoho prava Ukrainy* : navch. posibn. Khar-kiv : Firma “Konsum”. S. 71 [in Ukrainian].
4. Shkurat I. (1999). *Konstytutsiino-pravovi zasady politychnykh vyboriv v Ukraini*. Zbirnyk naukovykh prats Ukrainskoi Akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy / za zah. red. V. I. Luhovoho, V. M. Kniazieva. Kyiv : Vyd-vo UADU. Vyp. 1. S. 100 [in Ukrainian].
5. Kolodii A. M., Kniaziev V. H. (1998). *Vyborche zakonodavstvo : analiz ta perspektyvy rozvytku*. Biuleten zakonodavstva i yurydychnoi praktyky Ukrainy. No. 2. S. 158 [in Ukrainian].
6. *Vyborcha kampaniia. Zarubizhnyi ta vitchyzniani dosvid.* (2017). Kyiv–London : Vestmisterskyi fond demokratii (Velykobrytaniia). S. 13 [in Ukrainian].
7. Shapoval V. M. Konstytutsiine pravo zarubizhnykh krain : akademichni kurs. Kyiv: Yurinkom Inter, 2018. S. 74 [in Ukrainian].
8. Pankevych R. (1998). *Stabilizatsiia yak ody z holovnykh chynnykiv politychnoi systemy*. Politychnyi protses v Ukraini : stan i perspektyvy rozvytku : zbirnyk naukovykh prats. Lviv : PAIS. S. 89 [in Ukrainian].
9. Bilous A. (1996). *Vyborchi systemy : svitovi dosvid na ukrainskomu grunti*. *Trybuna*. No. 8–9. S. 22 [in Ukrainian].
10. Kobrzhytskyi V. V. *Mazhorytarna i proporsiina vyborchi systemy: perevahy ta nedoliky*. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/73> [in Ukrainian].
11. *Konstytutsiine pravo Ukrainy* : pidruchn. dla stud. yur. spets. vyshchykh zakladiv osvity / za red. dok. yur. nauk, prof. V. F. Pohorilka. Kyiv : Naukova dumka, 1999. S. 324 [in Ukrainian].
12. *Vyborcha systema yedynoho perekhidnoho holosu (Single transferable vote – ST)* URL: <http://litopys.org.ua/rizne/stv.htm> [in Ukrainian].
13. *Komuliatyvnyi votum* URL: [yport.inf.ua /kumulyativnyi-votum-56224.html](http://yport.inf.ua/kumulyativnyi-votum-56224.html) [in Ukrainian].
14. Kis T. I. (1996). *Vyborchi systemy ta yikhni politychni naslidky*. Nova polityka. No. 2, 4. S. 22–33 [in Ukrainian].
15. Case of *Hirsrt vs The United Kingdom*. (No. 2). Application no. 74025/01. URL : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61680> [in English].

Дата надходження: 08.08.2023 р.

Olena Romtsiv

Lviv Polytechnic National University,
Associate Professor of the Department
of Theory of Law and Constitutionalism
Educational and Scientific Institute of Law,
Psychology and Innovative Education,
Candidate of Law, Associate Professor
olena.i.romtsiv@lpnu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3776-7120>

Liubov Mykiievych

Ivan Franko National University of Lviv,
Master's student at the Faculty of Law
mykiievychlove@gmail.com

ELECTORAL SYSTEMS: ADVANTAGES, DISADVANTAGES, SEARCH FOR OPTIMAL OPTIONS

The article is devoted to the analysis of the features of the existing electoral systems, the determination of their advantages and disadvantages, and how exactly they correlate with the level of democracy in society.

It has been established that the opponents of the majoritarian system include the following as its objective disadvantages: a) the majority system of the absolute majority – the fact that the votes cast for defeated candidates are actually lost (in addition, the number of these votes can be close to half of those cast in the district); b) the majoritarian system of the relative majority – the fact that a significant number of voters' votes (usually more than half) remain “thrown away” and are not taken into account during the distribution of mandates, and the picture of the actual ratio of political forces in the state is distorted: the party that received a minority of voters' votes, can get the majority of the parliamentary seats. That is, we can say that the majoritarian system is a “crooked mirror” in which the political essence of the state is reflected.

As a rule, in countries with a majoritarian system, single-mandate constituencies are formed, the option of forming multi-mandate constituencies is less common. Elections are usually held in two or even three rounds.

It has been found that the proportional electoral system with open lists, provided for by the Election Code of Ukraine for the elections of people's deputies, has a number of advantages of application in our state, namely: the general interest of citizens in the electoral process will increase, voters will be more careful in choosing worthy candidates; under this electoral system, a direct connection is established between a specific candidate and a voter, because voters know who they are voting for; the influence of corruption schemes will decrease and the chances that the parties will be able to send unprofessional candidates to the Verkhovna Rada of Ukraine will decrease significantly; competition between politicians in the party itself should increase, each deputy will be forced to work so that he is elected by the voters, and not to think about how to buy “passing” seats.

Keywords: electoral systems; proportional electoral system; majoritarian electoral system; open lists; voters.